

niin oli hänen seuraajansa Arvid Genetzin Suomen kielioppi, niin Genetzin seuraajan Eemil Nestor Setälän Suomen kielen lauseoppi ja Suomen kielioppi, ja samoin ovat olleet eräät uudemmatkin suomen kieliopin esitykset.

Nykyisin kieliopin eri osa-alueiden tutkimusmenetelmät ovat kuitenkin jo siinä määrin eriytyneet, että yhden tutkijan voi olla vaikea hallita riittävän asiantuntevasti kaikkia lohkoja. Niinpä esimerkiksi parhaillaan Tallinnassa tekeillä oleva suuri viron kielioppi on jaettu usean työryhmän osaksi. Jos kielioppiin halutaan sisällyttää lisäksi normatiivisia kannanottoja, on niiden välttämättä perustuttava useamman tutkijan yhteiseen harkintaan.

En kuvittelekaan, että Kotikielen Seura voisi ottaa tällaisen suuryrityksen toteuttaakseen. Mutta aivan kuten kansankielen sanakirja-asiaassa seura voisi jälleen toimia aloitteentekijänä. Uuden kieliopin valmistelua edistäisi suoranaisesti jo sekin, että seura ryhtyisi omassa piirissään entistä innokkaammin harrastamaan kieleemme rakenteen selvittelyä. Siten saisi arvoisensa jatkon sata vuotta sitten alkuun pantu työ, jonka tavoitteena on äidinkieleemme rakenteen entistä tarkempi kuvaaminen, sen entistä selvempi ymmärtäminen.

Kuten huomataan, Kotikielen Seuran sadas toimintavuosi on silmännähtävästi lisännyt sen jäsenistön aloitteikkuutta, ja tämä puolestaan on kantanut jo hedelmääkin. Mikäpä olisi rohkaisevampi merkki seuran lähtiessä uudelle satavuotistaipaleelle!

Raija Lehtinen

Uudet kunniajäsenet ja kunniaesimies

Satavuotisjuhlakokouksessa tehdyn päätöksen mukaisesti kutsuttiin juhlapäivänä Kotikielen Seuran uusiksi ulkomaisiksi kunniajäseniksi akateemikko *Paul Ariste* Tartosta, akateemikko *György Lakó* Budapestista ja professori *Julius Mägiste* Lundista, kotimaisiksi kunniajäseniksi akateemikko *Lauri Posti*, professori *Veikko Ruoppila* ja akateemikko *Kustaa Vilkuna* sekä kunniaesimieheksi

professori *Lauri Hakulinen* seuraavin perusteluin:

Akateemikko *Paul Aristen* laaja tutkijantyö kattaa kaikki itämerensuomalaiset kielet ja ulottuu etäsukukieliin asti. Erityisen keskeisenä osana hänen työssään on ollut viron murteiden ja vatjan kielen selvittely; kuolevasta vatjan kielestä hän on tallentanut ja suureksi osaksi julkaissutkin tavattoman runsaan, myös tekstisisällön kannalta merkityksellisen aineiston. Tällä tavoin hän on hankkinut korvaamatonta taustatietoa myös suomen kielen tieteelliseen selvittelyyn. Lukuisissa tutkielmissaan hän on lähempääkin käsitellyt suomen kielen tutkimuksen yksityiskohtia. Myös ne näkemykset, joita hän on esittänyt kantasuomalaisesta kaudesta sekä itämerensuomalaisten kielten jakautumisesta ja kehityksestä vuosituhansien aikana, ovat tuoneet uusia liisiä suomen kielen menneisyyden ymmärtämiseen. Tarton valtionyliopiston suomalais-ugrilaisen kielitieteen oppitulia johtaessaan hän on tarmokkaasti edistänyt virolaisten opiskelijain suomen kielen tunteesta sekä toiminut monin tavoin virolaisen ja suomalaisen kielentutkimuksen ja laajemminkin Viron ja Suomen kulttuurielämän keskinäiseksi lähentämiseksi. Hänen innostavasta ja kannustavasta ohjauksestaan ovat saaneet nauttia, paitsi hänen omat oppilaansa, lukuisia kertoja myös ne suomalaiset opiskelijat ja tutkijat, jotka ovat vierailleet Viron tieteellisissä laitoksissa ja Tarton valtionyliopistossa. Akateemikko *Ariste* liittyi Kotikielen Seuran jäseneksi jo Suomessa opiskellessaan v. 1932, ja samasta vuodesta lähtien hän on kirjoituksillaan jatkuvasti avustanut seuran äänenkannattajaa *Virittäjää*.

Akateemikko *György Lakón* tutkimuskenttänä on ollut vertaileva suomalais-ugrilainen äänne- ja muoto-opin sekä sanaston tutkimus. Hänen laajasta tieteellisestä tuotannostaan erottuu näkyvimminä huippuina kaksi keskeistä käsi-

kirjaa, joissa myös suomen kieli asettuu avariin kielihistoriallisiin yhteyksiinsä. Toinen on »A magyar hangállomány finnugor előzményei», sekä unkariksi että englanniksi ilmestynyt unkarin äänneopin suomalais-ugrilaisen taustan esitys, jossa suomen kielenkin äännekantaa tarkastellaan unkarin perspektiivistä. Toinen on hänen toimittamansa neliosaiseksi suunniteltu etymologinen sanakirja »A magyar szókészlet finnugor elemei», joka käsittelee unkarin sanaston suomalais-ugrilaisia aineksia. Tarkan lähdekritiikkinsä ja lukuisien uusien kannanottojensa ansiosta sen artikkelit useimmiten laajenevat suoranaisiksi tutkielmiksi, ja niissä tulee monipuolisesti valaistuksi myös keskeinen osa suomen kielen vanhinta omaperäistä sanastoa. Yliopistonuorisoa hän on ohjannut suomen ja unkarin kielen suhteiden tarkempaan tuntemukseen sekä Unkarissa että Suomessa: kotimaassaan Eötvös Loránd -yliopiston suomalais-ugrilaisen kielentutkimuksen oppituolin haltijana, jossa asemassa hän on sitkeästi toiminut suomen kielen opetuksen hyväksi, Suomessa sekä unkarin kielen opettajana että paljon käytetyn unkarin oppikirjan tekijänä. Hänen Suomen-harrastuksensa syvyyttä ja tuloksellisuutta kuvaa ehkä parhaiten se, että hän kuuluu niihin harvoihin ulkomaalaisiin, jotka ovat pystyneet hankkimaan itselleen suomen kielen täydellisen suullisen ja kirjallisen taidon.

Professori *Julius Mägisten* liikku-ma-ala peittää kaikki itämerensuomalaiset kielet ja yltää etäsukukieliin saakka. Suomen kielellä on hänen tutkimuksissaan huomattavan tärkeä osuus. Lukuisissa tutkielmissa hän on valaissut suomen äänne-, muoto- ja lauseopin sekä sanaston yksityiskohtia, ja viidelle hänen teokselleen kuuluu arvopaikka puhtaasti suomen kieltä koskevan tutkimuksen piirissä. Nämä teokset ovat »Rosona (Eesti Ingeri) murde peajooned», väitöskirja »oi-, gi-deminutiivid läänemeresoome keelis», v. 1931 ilmestynyt laaja suoma-

lais-virolainen sanakirja, joka usean vuosikymmenen ajan täytti keskeisen tarpeen suomalais-virolaisten kulttuurikosketusten alalla, edelleen kielennäytekokolema »Vermlannin sammuvaa savoa» ja kolmiosainen, valtaosalta omiin kenttätutkimuksiin perustuva suurteos »Värmlandsfinska ortnamn». Suomen kielen opetusta ja tunnetusituloa professori Mägiste on tehokkaasti edistänyt ensin Virossa 1940-luvulle saakka Tarton yliopiston itämerensuomalaisten kielten professorina toimiessaan, sitten sodanjälkeisessä uudessa kotipaikassaan Ruotsissa, jossa hän on johtanut Lundin yliopiston suomalais-ugrilaisen kielten opetusta. Viime vuodet hän on valmistanut viron kielen suurta etymologista sanakirjaa, josta nähtävästi tulee myös arvokas ja runsaskäyttöinen suomen kielen tutkimuksen lähdeoteos. Virittäjässä hän julkaisi ensimmäisen artikkelinsa jo v. 1924, ja sitä seuranneen runsaan puolen vuosisadan ajan lehdellä on ollut ilo lukea hänet pysyviin avustajiinsa; tuorein tutkielma on nähnyt päivänvalon tänään ilmestyneessä Virittäjän juhlavihkossa.

Akateemikko *Lauri Posti* on monipuolisessa tutkijantyössään valaissut sekä suomen kielen että sen kaikkien lähisukukielten äänne- ja muotoasun kehitystä sekä sanaston alkuperää. Osuvia, täsmällisesti perusteltuja ratkaisuja ovat hänen kyntästään saaneet mm. vaikeat kysymykset suomen passiivin tunnusten alkuperästä, vepsän kielen varhemmasta vokaalisointu- ja astevaihtelukannasta, eteläviron kahdesta konjugaatiosta, ja lukuisille yksityisille sanoille hän on pystynyt osoittamaan balttilaisen, germaanisen tai slaavilaisen lainalähteen. Erityiselle arvosijalle akateemikko Postin tuotannossa nousevat hänen kaksi monografiansa: laaja liivin kielen äännehistoria ja ura-uurtava tutkimus kantasuomen konsonantiston kehityksestä. Liivin monisäikeiselle äännekehitykselle hän on antanut hallitun tulkinnan, jossa otetaan huomioon mm. latvian vaikutuksen osuus.

Kantasuomen äänne muutokset, joiden jäljet näkyvät monissa nykysuomenkin tavallisissa äännevaihteluissa, ovat tulleet hänen selvittäminään aivan uuteen valoon, kun ne vuorostaan ovat osoittautuneet vuosituhansien takaisen kaksikielisyyden peruksi. Arvokkaita aineslisiä tutkimukselle hän on omakohtaisella kenttätöyllä hankkinut paitsi liivin myös vatjan ja vepsän kielestä. Yliopiston opettajana akateemikko Posti opasti selkeällä, luotettavalla tavalla runsaan neljännesvuosisadan ajan suomen ja sen sukukielten opiskelijoita kielen tuntemuksen ja tutkimuksen perusteisiin. Virittäjässä hän on julkaissut artikkeliansa parhaistoa nyt jo 45 vuoden ajan eli yhtämittaisesti vuodesta 1931 alkaen.

Professori *Veikko Ruoppila* on tehnyt pitkän ja hedelmällisen päivätyön suomen kielen tutkimuksen alalla. Laajemmin ja perusteellisemmin kuin kukaan muu hän on selvittänyt suomen murteiden moninaisuutta sanastomaantieteen keinoin. Kaakkoismurteistamme hän on julkaissut arvokkaan äännehistoriallisen monografian; siinä täsmennetty muinaiskarjalan käsite on osoittautunut erinomaiseksi apuneuvoksi suomen itämurteiden ja laajemminkin itämerensuomalaisten kielten syntyhistoriaa käsiteltäessä. Murteidemme suursanastajana ja suomen murteiden sanakirjan artikkeliseppänä hän on tuonut kansankielen tuntemukseen korvaamattomia lisiä. Helsingin yliopistossa hän on toiminut selväpiirteisenä, arvostettuna suomen kielen opettajana runsaan neljännesvuosisadan, ja Kotikielen Seuran uuraana toimimiehenä — ensin rahastonhoitajana, sitten varaesimiehenä — hän on ollut yhtäjaksoisesti kaikkiaan 37 vuotta (1937—74). Vielä pitemmän ajan, yhtä mittaa jo 44 vuotta, hän on kuullut Virittäjän aktiiviseen kirjoittajakuntaan. Tästä ajasta neljänneksen, yksitoistavuotiskauden 1960—70, hän oli lehden päätoimittajana, ja tällöin hän rakensi siltää vanhemmasta avustajapolvesta yli sotavuosien aiheut-

taman aukon nuoreen polveen ja loi tällä lailla pohjaa lehden jatkuvalle menestykselle.

Akateemikko *Kustaa Vilkunan* tieteellinen elämäntyö jakautuu tasasuhteisesti suomalaisen kansanelämän ja suomen kielen tutkimuksen osalle. Kansatieteilijänä hän on havainnollisesti osoittanut, kuinka asiat selviävät sanojen avulla, kielitieteilijänä taas, kuinka sanojen kehitys selittyy, kun otetaan huomioon niiden taustana olevat asiat. Liikkuma-alansa harvinaisen laajuuden ja syvyyden hän on osoittanut sekä sadoissa tutkielmissa että useissa monografioissa; näissä hän on piirtänyt varmakätisiä, laajojen kysymysryhmien hallintaa osoittavia kokonaiskuvia, joiden aiheena ovat olleet mm. varsinaissuomalaisten kansanomaisen kulttuuri, suomalaiset työjuhlat, kalendaariset merkkipäivät ja etunimistö, kansatieteen, historian ja kielitieteen keinoin ratkaistu kainulaiskysymys, suomalaisen auran historia, lohenpyynti kokonaisilmionä. Kansankielen sanaston tallentamiseen ja julkaisemiseen akateemikko Vilkuna on osallistunut sekä aktiivisanastajana että Sanakirjasaatiön erilaisissa toimissa ja tehtävissä. Yliopiston opettajana hän aikoinaan ohjasi taitavasti mm. suomen kielen opiskelijoita »sana ja asia» -ajatteluun. Virittäjän toimituskunnan jäsenenä hän on edistänyt seuran tarkoituseriä 45 vuoden ajan, ja Virittäjän avustajana hän on ollut yhtäjaksoisesti seuran viisikymmenvuotisjuhlan kynnykseltä vuodesta 1925 sen satavuotisjuhlaan saakka. Tuohon taipaleeseen ja akateemikko Vilkunan muuhun tuotantoon mahtuu peninkulmittain myös suomen kielen kirjallista viljelyä — se, mitä hän on äidinkielellään kirjoittanut, on aina ollut tuoreesti ja luontevasti kansanomaisista asiasuomea ja osoittanut tyyliilajissaan ylittämätöntä sanomisen taitoa.

Kotikielen Seuran kunniajäsen professori *Lauri Hakulinen* on omistanut

tarmoaan seuralle ja sen tarkoituksille sekä kauemmin että tehokkaammin kuin kukaan muu nykyisistä jäsenistä. Seuran toimimiehenä — sihteerinä ja esimiehenä — hän on ollut 43-vuotiskauden vuodesta 1924 vuoteen 1957, ja Virittäjän toimitamiseen hän on osallistunut 52-vuotiskauden samaisesta vuodesta 1924 tähän asti, suurimman osan ajasta työtä ja vaivaa säästämättömänä toimitussihteerinä ja päätoimittajana. Vielä kauemmin, kokonaisen 60-vuotiskauden vuodesta 1916 tähän asti, hän on säännöllisesti avustanut Virittäjää tutkielmillaan ja muilla kirjoituksillaan. Tämä kaikki on kuitenkin ollut vain yksi, tosin näkyvä osa professori Hakulisen komeasta työn kaaresta suomen kielen tutkimuksen, opetuksen ja viljelyn alalla. Teoksillaan, ennen kaikkea monumentaalisella käsikirjallaan »Suomen kielen rakenne ja kehitys», hän on avartanut ja syventänyt äidinkielenme kuvaa laajalle ja kiitolliselle lukijakunnalle; yliopisto-opetuksellaan hän on opastanut kielen maailmaan kokonaisen polven äidinkielen opettajia ja tutkijoita; tyylikkäällä sanankäytöllään ja huolellisesti harkituilla kannanotoillaan, ohjeillaan ja ehdotuksillaan hän on kehittänyt suomen kieltä entistä taipuisammaksi ajatusten ilmaisimeksi. Vuonna 1959 Kotikielen Seura kutsui professori Hakulisen kunniajäsenekseen. Nyt seura on päättänyt jatkaa perinnettä, joka aiemmin on tullut August Ahlqvistin ja Eemil Nestor Setälän osaksi, ja kutsua kunniajäsenensä kunniaesimiehekseen.

Terveiset puolen vuosisadan takaa¹

Tuon lämpimät ja hyvin toivein perille vietäväksi annetut terveiset Kotikielen Seuran 50-vuotisjuhlasta tasan

50 vuoden takaa.

Olen täällä iltajuhlassa ainoana läsnä siitä joukosta, joka 14. maaliskuuta 1926 oli kokoontunut Vanhan ylioppilastalon musiikkisaliniin. Ilta oli uutta ja jännittävää, koskapa siitä on jäänyt mieleen monta muistoa.

Kotikielen Seura eli tuolloin virkeää nousukautta. Ydinjoukon muodostivat Elsa Enäjärvi, Martti Haavio ja Lauri Hakulinen. Aarni Penttilä oli siirtynyt Turkuun. Heidän toimestaan oli esimieheksi valittu oppositiosta virkeä Lauri Kettunen. Hän oli hävinnyt kirpeän taistelun Turun yliopiston suomen kielen professorikilvassa nuoremmalleen Martti Rapolalle mutta nautti kärkeijoukon suosiota erityisesti E. N. Setälän astevaihteluteorian kärkkäänä arvostelijana, heimomiehenä ja aitosuomalaisena. Juhlan järjestivät tietysti Elsa Enäjärvi ja Lauri Hakulinen. He kutsuivat myös Eino Leskisen ja minut juoksupojikseen. Maisteri Enäjärven ystävällisiä toivomuksia kukaan ei voinut vastustaa. Hän oli suurenmoinen.

Eräänlaista jännitystä saliin toi kunniaesimies, ulkoministeri E. N. Setälä. Mitenkähän he mahtuvat samaan pöytään, kuiskailimme Kettusta tarkoittaen. Panimme merkille, että Martti Rapola ei ollut salissa. Esimies toivotti helpotukseksemme kaikki kutsuvieraat maltillisesti tervetulleiksi. Mainion juhlaesitelmän Kotikielen Seuran taipaleelta ja tavoitteista piti fil. kand. Lauri Hakulinen. Siitä kävi ilmi myös se, mihin suomen kielen tutkijat voivat perustaa toiveensa tutkimuksen uudesta noususta: toimitaan kansankielen sanakirjahankkeen piirissä sekä kentällä että kaupungissa.

Martti Haavio puhui E. N. Setälälle, yhdistäen siihen toisenkin kunniaesimiehen, August Ahlqvistin. Tulos oli mainio. Puhe oli sekä leikillinen että vakava, dokumentteihin perustuva marttihaaviomainen tähtiraketti.

¹ Puhe Kotikielen Seuran juhlaillallisilla Katajanokan Kasinossa 14. maaliskuuta 1976.